Cărţi în limba franceză studiate la sala de lectură a Bibliotecii Teleki în prima jumătate a secolului al XIX-lea

Mesaroş Ovidia
Biblioteca Judeţeană Mureş

Ultima parte a secolului al XVIII-lea şi primele decenii ale secolului următor sunt marcate în Transilvania prin penetraţia spiritului novator al epocii iluminismului care, difuzând noi concepte şi valori, declanşează în întreaga Europă o adevărată efervescenţă şi renovaţie culturală ce debordează prin răspândirea informaţiei.

Cărţile sunt cele care au stabilit contacte şi au ţinut pasul cu evoluţia lumii, fiind evident rolul bibliotecilor publice şi particulare în asimilarea, adoptarea şi circulaţia ideilor moderne, cu rol decisiv în transformarea viziunii şi a mentalităţii. Bibliotecile reprezintă o componentă importantă a spiritualităţii popoarelor, ajutându-ne să reconstituim istoria unei comunităţi dintr-o anumită perioadă, starea ei de civilizaţie şi relaţia cu Europa.

Înfiinţarea Bibliotecii Teleki în anul 1802 a avut un rol deosebit de important pentru viaţa spirituală a orăşelului de numai 6 000 de locuitori, impactul acestei neobişnuit de bogate colecţii de carte permiţând micului grup intelectual din oraş şi din Ardeal cu sete de cultură şi interes pentru ştiinţe să stabilească legături cu întreaga cultură europeană.

Formaţia iluministă a fondatorului şi-a pus amprenta asupra caracterului enciclopedic al fondului de carte, Teleki achiziţionând sistematic cărţi din întreaga Europă şi din toate domeniile, începând cu cele mai bune ediţii ale scriitorilor clasici până la cele mai noi şi reprezentative lucrări ştiinţifice. Mărturie stă catalogul tipărit la Viena (1796-1819) în 4 volume – primul catalog ştiinţific din ţara noastră, în sincron cu cele redactate în Europa timpului. Prin structura sa logică, prin sistematizarea materialului şi indexul precis, catalogul Bibliotecii Teleki constituie un eveniment al istoriei cărţii, demonstrând gustul rafinat şi competenţa de bibliofil de rang european a fondatorului. Primul volum al catalogului reprezintă prelucrarea bibliografică amănunţită a literaturii clasice, completată la începutul următoarelor trei volume, apoi cărţile sunt structurate pe 8 clase mari: teologie, istoria bisericii, drept, filosofie

BDD-A19216 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:35 UTC)

(incluzând şi lucrări de matematică, fizică, astrologie şi astronomie, ştiinţe ale naturii, alchimie şi chimie, medicină, arhitectură, ştiinţe oculte) lingvistică, arheologie, istorie şi istoria literaturii.

Urmărind stimularea societăţii prin lectură, Teleki achiziţionează şi cele mai reprezentative opere ale iluminismului, lucrări care fac cunoscute evenimentele din Europa, în special cele ale revoluţiei franceze, astăzi biblioteca putând fi considerată ca unul dintre cele mai bogate tezaure de publicaţii contemporane luministe şi ale revoluţiei franceze. Din acest punct de vedere, până la moartea fondatorului, biblioteca a ţinut pasul cu evenimentele cultural-ştiinţifice ale timpului, având un rol deosebit de important în formarea opiniei publice a provinciei, prin asimilarea ideilor avansate ale culturii europene.

Conform unui recensământ din anii 1833–1834 oraşul avea 6.908 locuitori, din care aproximativ 191 erau intelectuali[1]. La aceştia se mai adaugă cancelıştii şi juriştii de la Tabla Regească şi elevii de la cursul superior al Colegiului Reformat. Deci profesorii şi elevii colegiului, cancelıştii şi juriştii constituiau cea mai mare parte a păturii intelectuale, ce urmau să studieze la Biblioteca Teleki.

Studii aprofundate despre jurnalele de evidenţă şi lectura cititorilor au fost elaborate de-a lungul timpului de Somkuti Gabriella[2], Tonk Sándor[3] si Zsigmond Irma[4], intenţia lucrării de faţă limitându-se la cartea în limba franceză solicitată la sala de lectură. Pasiunea bibliofilă şi preferinţa pentru cărţile franceze ale fondatorului se materializează într-un mare număr de lucrări originale şi traduceri în limba franceză, aproximativ 6.655 volume, la

---

[1] Tonk Sándor: ***Könyvtárak, olvasók és olvasmányok a reformkori Marosvásárhelyen***, în: ***Könyvtári Szemle***, (Bukarest) 16. (1972), p. 118–121, 167–170 şi 17. (1973), p. 17–19.

[2] Somkuti Gabriella: ***Egy XVIII. századi főúri könyvtár olvasóforgalma a múlt század első felében***, în: ***Az OSZK Évkönyve, 1961 – 1962***. Budapest, 1963. p. 291 – 302.

[3] Tonk Sándor, ***op. cit.***

[4] Zsigmond Irma: ***A Teleki Téka múlt századi olvasónaplói. Olvasmánytörténet***, în: ***Marosvásárhely történetéből***. Marosvásárhely, Mentor kiadó, 1999. p. 203 – 212.

BDD-A19216 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:35 UTC)

loc central figurând ediţiile iluminiştilor, lucrări ştiinţifice, gramatici, enciclopedii, lexicoane sau dicţionare. Limba franceză era cunoscută de o parte a intelectualităţii târgumureşene, datorită orientării învăţământului din oraş care necesita învăţarea limbilor străine pentru aprofundarea studiului istoriei, filologiei şi ştiinţelor exacte, cât şi datorită preceptorilor veniţi din Franţa sau vorbitori de franceză, care instruiau şi educau tinerele odrasle ale aristrocraţiei şi burgheziei ardelene. Gândirea generaţiei tinere de intelectuali este influenţată încă până prin anii '40 ai secolului al XIX-lea de literatura iluminismului, când moda limbii franceze, cultul civilizaţiei şi al ideilor franceze iau amploare în toate zonele Europei.

Conform jurnalelor de evidenţă păstrate, aproximativ 120 de cititori solicită lucrări în limba franceză, poate chiar mai mulţi, deoarece după 1840 nu se mai consemnează numele cititorilor, numai cărţile citite la sala de lectură.

Reamintesc că s-au pastrat jurnalele de evidenţă ale cititorilor din iulie 1803 până în februarie 1857, cu o întrerupere între iulie 1806–noiembrie 1812. Deşi în testamentul său din 1800, Teleki dă dispoziţii ca biblioteca să fie deschisă câte 3 zile pe săptămână, 3 ore înainte de masă şi 3 ore după-masă, conform jurnalelor de evidenţă biblioteca a fost deschisă aproape zilnic, prelungindu-se şi durata de consultare a cărţilor. Se consemnează datele, numele cititorilor, de cele mai multe ori şi ocupaţia, orele în care au fost consultate lucrările solicitate. Încă înainte de deschiderea bibliotecii, colecţia de carte a fost pusă de Teleki Sámuel la dispoziţia învăţaţilor ardeleni[5], iar primul jurnal de evidenţă notat cu Nr. III demonstrează că au mai existat anterior două evidenţe ale cititorilor. Până la sfârşitul anului 1803, 25 de cititori au solicitat 170 de cărţi, consultate în 370 de ore. Dintre aceştia, trei cititori au citit şase lucrări în limba franceză în 20 de ore. Lucrarea lui Sacy: ***Histoire générale de Hongrie*** (Paris, 1778. Tom I-II.), a fost citită de profesorul de teologie, istorie şi filologie Antal János. Baronul Wesselényi József (1772-1826) vicecomite al Solnocului de Mijloc, citeşte lucrarea eruditului şi literatului francez J. J. Barthélémy: ***Oeuvres diverses*** (Paris, 1798. Tom I-II.) şi Jacques Delile[6]: ***L'hommes des champs*** (Basel, 1800), poet francez de succes datorită unei serii de poeme descriptive în

[5] Deé Nagy Anikó: ***A könyvtáralapító Teleki Sámuel***. Kolozsvár, EME, 1997. p. 177.

[6] ***Larousse du XXe siècle***, III, Paris. 1929. p. 746.

BDD-A19216 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:35 UTC)

care reuneşte toate ideile la modă în epocă: descrieri de natură, sensibilitate, umanitate, curiozităţi ştiinţifice. Deşi poezia lui este sterilă şi plictisitoare, Delile a fost un bun lucrător al versului, generaţia de la 1820 fiind influenţată de meşteşugul artei sale poetice. Lucrarea valetului lui Ludovic al XVI-lea, care-l însoţeşte şi în timpul detenţiei sale, Clery: ***Journal de ce qui s'est passé à la tour du Temple, pendant la captivité de Louis XVI*** (Londra, 1798), a fost frecvent solicitată ulterior şi de alţi cititori.

Wagner, profesorul de limbă germană al tânărului conte Kendeffi Ádám, citeşte mai multe zile traducerea în franceză a lui Al. Pope: ***Essais sur l'homme*** (Lausanne, 1762).

În anul 1804 douăzeci şi şase de cititori sunt înscrişi la sala de lectură, în 1805 cu zece mai mulţi, dintre care în limba franceză citesc şase, respectiv trei cititori. Profesorul Neuhauser Ferenc citeşte ***Histoire des Revolutions des Pays-Bas*** (Paris, 1727. Tom I-II), iar profesorul de matematică-fizică şi chimie de la Colegiul Reformat, Bolyai Farkas, tatăl renumitului inventator al geometriei neeuclidiene, Bolyai János, mutându-se în 1804 de la Cluj la Târgu Mureş, în decembrie studiază vol. XIII al ***Enciclopediei Franceze***[7] care cuprinde articole despre numerele prime. În anul următor el solicită şi volumele XII, XXV şi XXIX, precum şi lucrarea matematicianului francez J. E. Montucla: ***Histoire des Mathematiques*** (Paris, 1758. Tom I-II.), revenind în februarie şi iunie 1820, în aprilie 1821 şi în ianuarie 1832 când citeşte numai o lucrare în limba franceză: N. Clairaut: ***Elements de geometrie*** (Paris, 1753). Profesorul Köteles Sámuel, propagatorul transilvănean al filosofiei kantiene, solicită în august o lucrare de istoria politicii în limba franceză: Bielfeld: ***Institutions politiques*** (Haga, 1760. Tom I-III).

Preceptorul tânărului conte Kendeffi Ádám, un anume Lengyel, consultă două lucrări de politică: Condorcet: ***Esquisse d'un tableau historique des progres de l'esprit humain*** (Paris, 1795) şi Goguet: ***L'origine des Loix, des Arts et des Sciences*** (Haga 1758. Tom. I-III).

---

[7] ***Encyclopedie, au Dictionnaire raisonne des Sciences, des Arts et Metiers...*** Livorno, 1700 – 1779, vol. XXXIII.

BDD-A19216 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:35 UTC)

În această perioadă sunt deja sunt solicitate operele lui Rousseau[8], într-o ediţie splendidă de către un preot şi un cancelist şi ale lui Voltaire[9] de către un cancelist.

După o întrerupere între aprilie 1806–noiembrie 1812 jurnalele de evidenţă continuă până în februarie 1857. Cea mai reprezentativă perioadă asupra căreia ne-am oprit este cea cuprinsă între noiembrie 1812–decembrie 1813, când practic se dublează media cititorilor din primii trei ani, ajungându-se la un număr de 64 de cititori cu o frecvenţă lunară de 60-65, biblioteca fiind deschisă 60 şi peste 90 de ore lunar. În cele 14 luni, douăzeci de cititori solicită lucrări în limba franceză: doi membri ai aristocraţiei: Teleki Ferenc şi Bornemisza Pál, doi ofiţeri, cinci cancelişti, şase elevi ai Colegiului Reformat, un avocat şi un profesor, preceptorul francez al tânărului conte Bethlen Pál, La Maiette, un nobil de ţară şi Baksa Gábor, locuitor al comunei Voivodeni, tâmplarul grofului Kemény Sámuel, primul meşteşugar care citeşte ***Descriptions des Arts et Metiers*** (Paris, 1761), ***L'art du menuisier*** în volumul al VIII-lea.

Cititorii îşi petrec 1097 de ore la sala de lectură, manifestând un interes deosebit pentru lucrări de istorie, drept, politică, literatură. Sunt citiţi A. J. Desodoards: ***Histoire philosophique de la revolution de France*** (Paris, 1797. Tom I-IV.); teologul şi istoricul francez, August Calmet: ***Histoire ecclesiastique et civile de Lorraine*** (Nancy, 1728. Tom I-III.), colecţionar pasionat care publică documente din arhiva Lorenei şi o carte rară de drept politic: ***Le cabinet du Roi de France***. (1581)[10]. Conform adnotării din volumul III al catalogului Teleki "*Auctor est Nic. Fromenteau*", acesta este doar pretinsul autor al acestui studiu despre starea financiară şi economică a Franţei de după Henric al II-lea, autorul real pare să fi fost un hughenot, Nicolas Barnaud sau Jean de Frotté.

Istoricul şi filosoful francez, abatele Raynal (1713–1796) este solicitat de mai mulţi cititori, mai ales elevi şi cancelişti: ***Tableau de l'Europe*** (Haga, 1774) şi ***Histoire Philosophique et Politique des établissement et du commerce des Européens dans les deux Indes***, în care autorul atacă "politica civilizatoare" a europenilor, clerul şi Inchiziţia. Din această cauză

[8] ***Le contract social***. Paris, 1795.

[9] ***Théâtre***. Genève, 1756, Tom IV.

[10] ***Larousse du XXe siecle***, Tome IIIe, Paris 1930. p. 652.

BDD-A19216 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:35 UTC)

lucrarea fusese interzisă în Franţa şi condamnată în 1781 să fie arsă de mâna călăului, iar autorul să fie arestat şi bunurile sale sechestrate.[11]

În ciuda faptului că lucrările literare sunt relativ puţine, Teleki are grijă ca în colecţia sa să nu existe lacune, clasicii literaturii universale fiind reprezentaţi prin ediţii valoroase. Sunt solicitate operele lui Voiture, Racine, Marmontel, Boileau, Montesquieu, Montaigne, Molière şi Niccolò Machiavelli în limbile franceză şi latină de către un nobil de ţară din Sălaj Koródi László "Szilágyi falusi nemes ember".

Dacă în primii ani de la deschiderea bibliotecii doi cancelişti şi un preot solicită volume de Rousseau şi de Voltaire, în perioada 1812–1813 creşte simţitor interesul pentru cei doi gânditori iluminişti. Cancelişti, elevi, ofiţeri citesc în 212 ore Rousseau, cel mai solicitat autor, şi Voltaire în 90 de ore.

Un cititor asiduu al bibliotecii a fost contele Bey Károly, general în rezervă, fost ofiţer în armata imperială austriacă, care între 7 mai–24 noiembrie 1813 citeşte 523 de ore la sala de lectură, aproximativ 3-5 ore zilnic, uneori fiind chiar singurul cititor înregistrat. Bey citeşte multă literatură: Montaigne, Racine, Voiture, Molière, Barthélémy (***Oeuvres diverses.*** Paris, 1798, Tom I-II), Delile, Rousseau (***Collection complette des Oeuvres.*** Genève, 1782 în 35 de volume), Voltaire (***Oeuvres completes.*** Paris, 1784.în 69 de volume); istorie: Raynal, Calmet, Desodoards, Hau Kiou Choáán (***Histoire chinoise.*** Lyon, 1776, Tom I-IV; ***Lettres chinoises***. Haga, 1739, Tom I-II), Vega (***Histoire des Yncas.*** Amsterdam, 1715, Tom I-II); lucrări despre contele Cagliostro, aventurier, medic şi ocultist italian, arestat la Roma în 1789 şi condamnat la închisoare pe viaţă pentru şarlataniile sale (***Lettre du Comte de Mirabeau a M... sur M. Cagliostro et Lavater***. Berlin, 1786 şi ***Memoires authentiques pour servir a l'histoire du Comte Cagliostro.*** Strassbourg, 1786); ştiinţe ale naturii (Cepede: ***Histoire naturelle des Quadrupedes***. Paris, 1788, Tom I-II; ***Histoires naturelle des Poisons.*** Paris, 1798), o lucrare de jurisprudenţă criminală a celebrului Pitaval (***Causes celebres et interessantes***. Haga, 1751, Tom. I-XXII).

[11] ***Idem***, Tome V^e^, Paris 1932. p. 945.

BDD-A19216 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:35 UTC)

Alţi doi cititori care citesc mult în limba franceză sunt Fülöp József, probabil tată şi fiu, unul avocat la Tabla Regească şi celălalt cancelist[12]. Tânărul talentat, cu aplecare spre scris, îndrumat, conform tradiţiei familiei, spre cariera juridică a tatălui, citeşte cele mai progresiste şi revoluţionare lucrări, care figurează în capitolul "*Scriptores atheismi suspecti mystici et paradoxi"* din clasa "Theologica": Voltaire (***Catechisme de l'honnette homme,*** Paris, 1758), ***Examen de la religion attribué a St. Evremont***, Trevoux, 1745., ***Traite des trois imposteurs***, precum şi opera ilustrului reprezentant al materialismului francez La Metrie ***L'homme machine.*** (Leiden, 1748), ***Dieu et les hommes, oeuvres theologique mais raisonable.*** (Berlin, 1768), ***Harmonie des Propheties anciennes avec les modernes.*** Köln, 1786. De asemenea a fost consultată lucrarea lui Swedenborg, filosof al naturii şi teosof suedez, supranumit Profetul Nordului ***Les merveilles du Ciel et de l'enfer.*** (Berlin, 1782). Tânărul cancelist a răsfoit mai mult ca sigur catalogul bibliotecii citind şi lucrări pro şi contra revoluţiei franceze. Sebastien Ayala[13] (1744 – 1817) fost ministru al Republicii din Ragusa de pe lânga Curtea de la Viena, a scris numeroase pamflete împotriva revoluţiei franceze. Lucrarea sa ***De la liberté et de l'Egalité des hommes et des Citoyens avec des considerations sur quelques dogmes politiques*** (Viena, 1792) a fost populară printre duşmanii noii ideologii franceze. Traducerea franceză a vestitei lucrări ***Droits de l'homme*** (Hamburg, 1791) a publicistului şi omului politic englez Thomas Paine apără şi sprijină revoluţia franceză. Lucrarea este citită de asemenea de tânărul Fülöp József La ultima înregistrare din 17 noiembrie.

1814 Fülöp József citeşte în traducere Shakespeare (Paris, 1776–1782. Tom. I-XX). Tatăl, procurator la Tabla Regească citeşte clasicii: *Le Theatre des Grecs* (Amsterdam, 1732. Tom. I-VI şi Anacreon, Sapho, Bion et Moschus ***Traduction nouvelle en prose***. (Paphos, 1780.).

---

[12] Somkuti Gabriella, ***op. cit.*** p. 299.

[13] ***La Grande Encyclopédie, inventaire raisonné des Sciences, des Lettres et des Arts.*** Paris, s. a., Tom. IVe. p. 972.

BDD-A19216 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:35 UTC)

În decembrie 1813, Teleki Ferenc, fiul fondatorului bibliotecii, studiază mai multe lucrări de arhitectură: Palladio: ***Architecture*** (Haga, 1726, Tom. I-II), ***Les Batimens*** (Vicence, 1786. Tom I-IV), ***Les Thermes des Romaines*** (Vicence, 1785), Blondel: ***Cours d'Architecture***. (Paris, 1698), Jombert: ***Architecture moderne.*** (Paris, 1764. Tom.I-II) şi ***Les ruines de Palmyre*** (Londra, 1753).

Al doilea fiu rămas în viaţă al fondatorului bibliotecii, Teleki Ferenc (1787–1861)[14], a avut un interes deosebit pentru ştiinţele naturii, probleme de optică, şi de calcul al suprafeţelor agrare. În 1812 a inventat un instrument de măsură catoptric cu lunetă a unghiurilor şi azimutului Soarelui, descris în lucrarea ***Die Spiegel-Scheibe*** editată la Viena în 1817.

Conform jurnalelor de evidenţă putem conchide că în această perioadă s-au citit cele mai progresiste şi revoluţionare lucrări, creşterea considerabilă a frecvenţei cititorilor determinând deplasarea şi evoluţia interesului pentru lectură. Se citesc mai ales cărţi de istorie şi drept, de răspândire a ideilor luminismului, de literatură, ştiinţe ale naturii, tehnică, rareori geografie şi aproape deloc lucrări teologice. În lectura cititorilor se observă atât influenţa ideilor ideologice ale timpului, cât şi influenţa pe care o exercită lectura profesorilor asupra elevilor, dar mai ales curiozitatea şi dorinţa tinerilor de a fi informaţi şi de a fi la curent cu evenimentele ştiinţifice şi politice ale Europei. Fondul bibliotecii satisface întru totul aceste cerinţe, catalogul oferind chiar şi bibliografia aferentă.

Începând cu anii 1820 frecvenţa cititorilor stagnează, iar de la sfârşitul anilor '40 scade foarte mult, deoarece după moartea fondatorului încetează şi îmbogăţirea curentă a fondului de carte. Literatura învechindu-se, cititorii solicită mai ales lucrările clasicilor, istoria Ungariei şi Transilvaniei, lucrările de bază ale istoriei iluminismului, dicţionare: Deseori a fost solicitată lucrarea filosofului francez, precursor al iluminismului, P. Bayle: ***Dictionnaire historique et critique.*** (Amsterdam, 1740. Tom I–IV.).

Ca urmare a influenţei mişcărilor politice şi progresiste se înmulţesc foarte mult şi cititorii de periodice, în noiembrie 1831 de exemplu, din frecvenţa lunară de 96 de cititori, 69 solicită numai ziare. Se accentuează de asemenea interesul pentru studii socio-politice. O lucrare care a reţinut interesul intelectualităţii târgumureşene în anii 1820, 1831 şi 1837 este

[14] Deé Nagy Anikó, ***op. cit.***, p. 88.

BDD-A19216 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:35 UTC)

Lettre seconde d'un defenseur du peuple a l'Empereur, Josef II sur... la revolte des Valaques (Dublin, 1787).[15] Autorul, Jacques-Pierre Brissot (1754-1793), jurnalist şi pamfletar, personalitate reprezentativă a filoamericanilor francezi, a cărui paternitate asupra scrisorii s-a stabilit mult mai târziu, examinează realităţile politicii iosefine şi mişcările populare din Imperiul Habsburgic. Autorul se ridică în apărarea ţărănimii răsculate din Transilvania, pledând pentru dreptul ei la luptă şi incriminând supliciul conducătorilor ei.

Intelectualii români frecventează sala de lectură a bibliotecii: Dimitrie Dunca – elev, Iacob Bologa – cancelist, Gavrilă Drăgan – seminarist, dar în limba franceză citeşte numai filologul şi lingvistul român Timotei Cipariu, care în perioada 22 august–13 septembrie 1828 studiază 75 de ore la sala de lectură, înainte şi după-masă: Bawr: ***Memoires historiques et geografiques sur la Valachie*** (Frankfurt et Leipzig, 1778); Guthrie, W.: ***Abrégé de la nouvelle Geographie*** (Paris, 1811), Voltaire: ***Théâtre*** (Genève, 1756. Tom I-IV.)[16]

Au existat şi cititoare în sala de lectură a bibliotecii, de exemplu nora fondatorului, Bánffy Erzsébet şi Rose Buisson din Paris, care în cursul anului 1816 citeşte mai ales cărţi de istorie: Sacy: ***Histoire generale de Hongrie*** (Paris, 1778. Tom I-II), Desodoards-Fantin: ***Histoire de France*** (Paris, 1789. Tom I-VIII); Peysonnel: ***Observations historiques sur les peuples barbares qui ont habite les bords du Danube et du Pont Euxin*** (Paris, 1765), şi *Histoire de l'Academie Royale des Inscriptions et Belles Lettres* (Paris, 1736–1793. Tom. I-XLVI.).

Un cititor şarlatan al bibliotecii, al cărui nume sub diferite variante îl întâlnim frecvent în jurnalele de evidenţă începând cu anii 1817 până prin ianuarie 1838 *Moricz Ur*, *Sculpteur Moricz Ur*, *Moricz Károly pictor*, *Maurice Dupont*[17], a fost francezul care solicită mai ales enciclopedii

---

[15] Teodor Pompiliu: ***Interferenţe iluministe europene***. Cluj Napoca, Ed. Dacia 1984. p.156–173.

[16] Vezi: Blédy Géza: ***Contribuţii la istoria filologiei române. Tânărul Cipariu cercetând la Biblioteca Teleki din Tg. Mureş***, în: ***Omagiul lui Iorgu Iordan***. Bucureşti, 1958.

[17] Zsigmond Irma, ***op. cit***., p. 211.

BDD-A19216 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:35 UTC)

franceze: ***Enciclopedie ou Dictionnaire raisonné des Sciences des Arts et des Metiers*** (Livourne, 1770-1779. Vol I-XXXIII); ***Descriptions des Arts et Metiers*** (Paris, 1761, Tom I-XXV), dar şi cărţi de istorie şi o ediţie frumos ilustrată a lui Ovidiu: ***Les metamorphoses***, (Amsterdam, 1732. Tom. I-II.). El este primul cititor care decupează din Enciclopedie o filă cu blazonul familiei Bourbon pentru a-şi dovedi originea ca descendent al lui Ludovic al XVI-lea.

Prin înfiinţarea bibliotecii sale, Teleki Samuel a dorit să satisfacă gusturile tuturor categoriilor de cititori, dar fondul de carte nu a fost valorificat în întregime. Cele 6 655 de volume în limba franceză au fost solicitate de cititori numai în proporţie de 12% .

Cărţile franceze consultate oferă date despre moda şi preferinţele de lectură ale cititorilor, interesul pentru ştiinţă, influenţa evenimentelor europene asupra lecturii şi legătura pe care a stabilit-o oraşul nostru cu spiritualitatea europeană în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

BDD-A19216 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:35 UTC)

Books written in french language and studied at the reading hall of Teleki Library in the first part of the 19th century.

Abstract

At the beginning of the 19th century, the creation of Teleki Library (1802) represents a significant moment of cultural evolution. The founder, count Samuel Teleki, understood the importance of informations, the need of culture and education. He succeded in creating an encyclopaedic library for the scholars from Tärgu Mures.

There were 6.655 copies of books written in french language at Teleki Library, that confirms the count's passion for french culture and also that the french language was spoken by some of the local scholars. According to official statistics, 120 readers were asking for books written in french. After 1840, statistics do not mention the names, but the titles of the books requested.

The most appreciated and requested authors were: Rousseau, Racine, Voltaire, Machiavelli etc. Readers are especially interested in law and history. They do not seem to appreciate geography and almost refuse to read religious books.

Statistics confirm the presence in the reading hall of some of the well-known local personalities, such as: Teleki Ferenc, the count's son who is interested in architecture: count Bey Károly, ex-officer in austrian army, interested in literature, law and natural sciences; Timotei Cipariu, who's presence is confirmated during the summer of 1828. Women are also allowed to read: Bánfy Erzsébet, Teleki's daughter-in-law, Rose Buisson from Paris.

After 1840 the frequency of readers is diminuated because of the lack of novelities.

Inspite of the numerous copies and various subjects, only 12% of the french books from Teleki Library were requested.

BDD-A19216 © 2002 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:35 UTC)